

Пет година после наранџасте револуције, односно последњих председничких избора, Украјина се налази пред новим избором, веома важним за њену предстојећу будућност, и то чини се не само када је у питању најважније место у њеној извршној власти. У ових пола деценије готово ништа од онога што је обећавао тадашњи «наранџасти табор» није испуњено са аспекта бирача тј. обичних грађана Украјине. Претходни економски узлет, везан превасходно за достигнућа у секундарном сектору – индустрији сконцентрисаној у источној половини земље, у потпуности је заустављен и земља је у привредном погледу доживела стагнацију, а у последњих пар година и прави колапс. То се очитовало њеном задуженошћу, падом стандарда становништва и застојем у најважнијим економским показатељима. Не само то, тадашњи «наранџасти табор» је управо у ових пет година доживео своју дубоку поделу и сукобе на линији Јушченко – Тимошенкова. И спољнополитички амбијент се променио, јер је управо у овом периоду Русија наставила свој даљи раст и јачање док се велика економска криза родила и свој структурални развој доживела управо на Западу, и то превасходно у САД. Победа руског оружја на Кавказу управо над највећим регионалним савезником председника Јушченка и Америке – Сакашвилијем, те недавно (питање је да ли дефинитивно или тактичко) одустајање Обамине администрације од изградње ракетног штита и неуспех замишљеног приближавања Украјине НАТО-пакту, представљају додатне негативне поене у салду одлазећег председника. Наиме, по свим истраживањима јавног мњења, а и по рејтингу његове политичке странке Наша Украјина, Јушченко нема апсолутно никакве шансе да истински буде фактор у борби за новог председника, иако је номинално учесник изборне трке. Највећи фаворит за новог председника Украјине је управо тадашњи учесник финала и несуђени победник Виктор Јанукович, с тим да актуелни премијер Јулија Тимошенко има још једина реалне шансе да и после другог круга избора уђе у председничку палату у Кијеву.

Историјско наслеђе

Историјско искуство и културне регионалне разлике играју још увек велику улогу у политичком опредељивању Украјинаца, што се односи и на предстојеће председничке изборе. Украјина је једна од најважнијих земаља на постсовјетском простору која је још од раног Средњег века колевка руске државности – Кијевске Русије, и која је вековима припадала, као и Белорусија, руском националном бићу и сверуској историји. Истина, вишевековна одвојеност ових западних руских земаља од Великорусије условила је крајем Средњег и почетком Новог века стварање одређених национално-културних специфичности. На основу њих су током XX века, у СССР-у, Украјинци и Белоруси промовисани у засебне националитете, али и даље у заједничкој држави са Русима.

Ове специфичности су неједнако распоређене по украјинским регионима, тако да и данас они на истоку имају и снажну проруску идентификацију, док идући све више на запад од Дњепра и северније од Црног мора, украјински идентитет постаје јачи. Уз то, југоисток земље је привредно развијенији, нарочито индустрија, енергетика и терцијални сектор, док претежно пољопривредни северозапад и поред врхунски развијеног и интензивног примарног сектора, трпи и аграрну пренасељеност. Све до распада СССР, тачније његове трансформације у Заједницу независних држава почетком 1992. године, Украјина је искључиво посматрана као део, макар ширег, руског етничко-цивилизацијског стабла.

Од тада, Украјина бивствује као независна држава и чланица ЗНД, а време је показало да је за разумевање њене унутрашње и спољнополитичке позиције, као и одређење њеног идентитета, и даље пресудан однос према руском националном бићу и Русији. Наведене поделе по украјинским регијама условљавају раседе које у случају јачих турбуленција могу да изазову додатне расколе, унутрашње поделе, па у крајњој линији и распад земље. Све ово додатно усложњава и утицај неких других сила на збивања у Украјини, пре свега САД, које се сукобљавају са оним доминантним, проруским. Улога других европских сила, као и ЕУ у целини, иако не доминантна, углавном доприноси смиривању сукоба између руског утицаја и покушаја САД да повећају своју присутност у овом региону. Док је утицај Русије етнички, цивилизацијски, историјски, војно-политички и растући економски, утицај ЕУ је превасходно економски, што појединачно гледано важи и за водеће европске континенталне силе, које имају стратешки веома добре односе и разумевање са Русијом. Ради се о тзв. «Старој Европи» – пре свега Немачкој и Француској (уз нешто мање значајне Италију и Шпанију).

Утицај САД је изражен пре свега путем НВО под њиховом контролом, логистике организација «обојених револуција», затим посредног деловања преко неколико источноевропских суседних земаља, које се, иако чланице ЕУ, налазе под доминантним америчким утицајем (тзв. «Нова Европа» тј. Пољска и бивше совјетске балтичке републике), потом Северноатлантског пакта. Стално јачање Русије у протеклој деценији, са паралелним процесом стварања мултиполарности утицаја водећих сила у савременом свету, има свој повратни утицај и на борбе интереса на украјинском простору. Иако теоретски и практични пад неолиберализма, оличен између осталог и светском економском кризом, највише погађа саме САД, управо ширење таласа кризе и на постсовјетски простор, слаби и привреду Русије, те доводи у изузетно тежак положај Украјину. Украјина, као једна од најразвијенијих република у бившем СССР, практично од стицања независности има веома слабе економске показатеље, чему доприноси унутрашњополитичка подељеност, која од «Наранцасте револуције» претвара земљу у поприште сталне политичке и економско-друштвене нестабилности. Стога, сматрам даљу будућност и перспективе развоја савремене Украјине веома неизвесним, са

мноштвом проблема и противречности.

Анализа региона савремене Украјине по већинском политичком опредељењу односно културно-историјском наслеђу

На савременој политичкој сцени Украјине, управо је на делу борба различитих интереса како у одређењу њеног идентитета, тако и у односу на спољнополитичке приоритете, што су узајамно повезани процеси. Наиме, посматрано по већински израженом опредељењу становништва, источна и јужна Украјина се у одређењу украјинског идентитета ослањају на заједничко руско порекло, историју и национално стабло (Руси – Малоруси, Великоруси и Белоруси), што значи залагање за паралелну званичну употребу руског језика и књижевног украјинског, те у религијском смислу и даље прихватање јурисдикције Московске патријаршије над украјинском православном црквом. У спољној политици тражи се ослонац на интеграционе токове у којима је Русија, попут Заједнице независних држава (ЗНД), Заједничког економског простора (ЕП) и др. Ова политичка и друштвена опција нема ништа против регионализације и чак федерализације земље, у крајњој линији и под одређеним гаранцијама би паралелно са интеграцијама на истоку, прихватила и улазак у ЕУ, али ни по коју цену у НАТО.

Западна Украјина (простор западно од Дњепра, али омеђен тако што се налази северно од црноморског приобаља које је иначе већински проруско и југоисточно од Галиције која чини посебну целину) има умерену варијанту украјинског идентитета. То приближно значи, аспирацију већинског становништва да за целу земљу буде прописан као службени украјински књижевни језик, уз могућности употребе и руског језика уколико то поједини региони земље на истоку и југу Украјине то за себе траже, као и остале уступке у виду заступљености руске културе до оне мере која не би могла да угрози јединство земље. У спољној политици акценат је на уласку у ЕУ уз паралелну партиципацију у ЗНД (Заједница независних држава) и Заједничком економском простору, док улазак у НАТО није приоритет, нарочито ако би то угрозило јединство земље.

Најзад, Галиција и крајњи северозапад се већински залажу за потпуну украјинизацију земље и истискивање сваког руског идентитета у јавности, улазак у НАТО и прекидање или свођење на симболичну меру интегративних процеса у којима је Русија. Службени језик је за њих прихватљив искључиво украјински, а овај део становништва конкретно у међусобној комуникацији користи западноукрајинску варијанту која је слична пољском језику. Последњих година део медија у Украјини из западноукрајинског наречја постепено у књижевни украјински убацује поједине речи, тако да за Галичнике ни

Пише: Драган Петровић
уторак, 12 јануар 2010 23:00

књижевни украјински језик више није у потпуности неспоран. Тражи се и истискивање утицаја за сада већинске Украјинске православне цркве која је под јурисдикцијом Московске патријаршије, већ се предност даје Унијатској украјинској цркви и украјинској православној цркви која се одвојила од Московске патријаршије (за сада још ванканонски јер није призната од других православних цркава у свету). Поред тога, Галичници оспоравају сваку самобитност Русинима у Закарпатју, који својим ставовима и идеолошко-политичким опредељењем углавном представљају извесну средину између умерених западноукрајинаца и источних и јужних проруских регија.

У стварности, постоји више нијанси и прелазних подтипова у сваком од региона у заступању наведених ставова, али укупне тенденције по регијама су приближно овакве.

У страначком смислу карактеристични представник југоисточног дела земље је Партија региона као најјача странка у читавој Украјини, а ту су и Комунистичка партија Украјине и њен лидер Петро Симоненко, социјалисти Наталије Витриненко и др. Њен најкарактеристичнији политичар је Виктор Јанукович. Процењује се да око 45 % становништва читаве Украјине подржава ову опцију.

Западну Украјину (умерену) представља Блок Јулије Тимошенко. Јулија представља најкарактеристичнијег представника ове политике. Рачуна се да овој политичкој опцији тангира око 35 до 40 % становништва читаве Украјине.

Социјалисти Мороза и Блока Литвина представљају прелазан тип између ове две регије, с тим да су ближи југоисточном делу земље. Ови прелазни облици између источне и западне (умерене) Украјине обухватају око 5 % бирачког тела читаве Украјине.

Најзад, идеологију Галиције представљају странке Наша Украјина и Народна самоодбрана. Њен најкарактеристичнији представник је Виктор Јушченко. Арсен Јацењук је политичар сличног усмерења, можда само који корак више спреман да се приближи и идеологији умерене западне Украјине коју представља БЈТ, али чини се и то због јавности и тактичких разлога. Рачуна се да овој политичкој опцији северозапада Украјине тангира, највише до 15 % становништва читаве Украјине.

Тешко је претпоставити како ће се даље развијати друштвена и политичка ситуација у

Украјини, пошто се чини да је веома тешко доћи до општег консензуса. Паралелно са овим политичким поделама, постоји и сукоб интереса регионалног типа, имајући у виду да насупрот пољопривредној северозападној Украјини, постоје источни региони где доминирају индустрија и рударство, те енергетски сектор, као и приморски део где је акценат на терцијалном сектору, од којих је веома важан туризам. Док је на северозападу велика аграрна пренасељеност и удео руралног становништва, на истоку доминирају градови и високи удео урбане популације у укупном становништву.

У време СССР и пре тога царске Русије, Украјина је била једна од најразвијенијих привредних регија. Једна од главних девиза украјинског сепаратизма уочи распада СССР је да су сматрали да ће самостална Украјина далеко боље привредно егзистирати у односу на заједничку државу. Управо у периоду независности Украјина показује веома слабе економске резултате, док су источни и јужни региони предњачили по развијености и привредним успесима. Привреда Украјине је иначе веома зависна од економске сарадње са Русијом и већином ресурса које одатле добија. Од наранџасте револуције долази до заштравања укупне друштвено политичке ситуације у земљи, до смањивања простора за политички консензус, и до драстичног пада украјинске привреде. Од друге половине 2008. и повећавања утицаја светске економске кризе на Украјину, њена привреда доживљава прави колапс, који се у потпуности покушава избећи узимањем великих девизних зајмова из иностранства. Чини се да вероватни силазак са велике политичке сцене Виктора Јушченка, који је својим ставовима, као председник републике од наранџасте револуције, заштравао сукобе у земљи, даје могућност успостављања извесног политичког и друштвеног баланса у Украјини.

Интереси великих сила у избору за новог председника Украјине

Руски интерес у Украјини је да она у спољној политици никако и ни по коју цену не уђе у НАТО, а са друге стране да продуби интегративне процесе са Русијом. Поред ЗНД ради се пре свега о Заједничком економском простору који је амбициозно замишљен, а који је од Наранџасте револуције пасивизиран, пошто Кијев не прихвата стварање наднационалних тела у овој унији. Важно је истаћи да у Украјини, по уставу, постоји хибридни парламентарно-председнички систем, где доминантну улогу имају влада и премијер, али веома важно место у извршној власти управо председник републике. Председник републике директно предлаже у владу министре спољних послова и одбране који су му лично подчињени, (али их може сменити парламент), тако да је његова улога у вршењу власти велика, нарочито у спољној политици. У унутрашњој политици Русија је заинтересована да рускојезично становништво Украјине добије право на службену употребу руског језика, макар у регијама у којима је већинско, а по могућности би било пожељно да у читавој земљи украјински и руски буду третирани као два равноправна службена језика. Украјина је после Немачке, заједно са Белорусијом,

Пише: Драган Петровић
уторак, 12 јануар 2010 23:00

међу најважнијим спољнотрговинским партнерима Русије, а преко ње воде најважнији цевоводи ка Европској Унији. Русија ће практично, без обзира на коначан резултат председничких избора у Украјини који ће се можда знати тек после другог круга почетком фебруара, бити њихов највећи спољнополитички добитник, јер се нови председник очекује између отворено проруског Јануковича, и за руске интересе коректне Јулије Тимошенко. Најважније је за Москву да Јушченко силази са велике политичке сцене у Украјини, чиме почиње нова епоха у односима две земље.

Амерички интерес у Украјини, је такав да су владајуће администрације званичног Вашингтона улагале милијарде долара од стварања независне украјинске државе. Док је почетком деведесетих председник Украјине био Кравчук, САД су могле да буду задовољне степеном испуњавања својих геополитичких интереса у тој земљи. Украјина се извесно дистанцирала у односу на Русију, што је изазвало бројно незадовољство и штрајкове у источној половини Украјине и знатно допринело да за новог председника Украјине буде изабран Леонид Кучма и то у два мандата по пет година тако да је Кучма владао од почетка 1995. до краја 2004. «Наранџаста револуција» и победа Виктора Јушченка у трећем (поновљеном другом) кругу председничких избора децембра 2004. године фундаментално су изменили политичку ситуацију у врху политичког система Украјине у корист америчких интереса. Међутим, током протеклих пет година Јушченкова позиција се оптеретила многим хипотекама и он је практично на крају своје политичке каријере са аспекта реалне могућности да се поново домогне најважнијих функција у врху политичког система Украјине – места премијера и председника. Америчка политика више не посматра толико радо Јулију Тимошенко за коју се сматра да је неадекватна за њихове интересе, пошто се сувише примакла руским интересима последњих година. Иако је јасно да ће Тимошенкова и даље имати извесног утицаја у Украјини и следећих година, као и то да она никада неће бити потпуно проруски опредељена, америчка политика не рачуна више на њу као на неког од својих фаворита, већ само, и то евентуално, као на мање зло у односу на водеће политичаре источне Украјине, попут тренутно Јануковича.

Највећи тренутни фаворит америчке политике у Украјини је Арсениј Јацењук, бивши министар спољних послова и бивши председник украјинске Врховне Раде (Парламента). Део медија у Украјини га сада промовише као «политичара будућности». Износи се претпоставка да је приликом његове прошлогодишње посете САД добио сагласност званичног Вашингтона да се кандидује за председника земље. Многи аналитичари у Украјини и Русији сматрају да га Американци «гурају» и то у сагласности са Јушченком. И без обзира на то што се Јацењук клони удруживања са осталим водећим политичарима у земљи, претпоставља се да је Американцима стало да управо он замени Јушченка. Сам Јацењук је своју политичку каријеру започео управо у Јушченковом штабу и напустио га претпрошле године (многи кажу да је и то напуштање било само глума за јавност). Као и Јушченко, и Јацењук се залаже за улазак Украјине у НАТО и ЕУ, против је стратешких односа са Русијом, и било којих уступака руском делу становништва Украјине.

Када је у питању интерес ЕУ, он је највероватније максимално изражен у евентуалном избору Јулије Тимошенко, која је поред коректних односа са Русијом, највише окренута сарадњи са ЕУ.

По свему судећи, након коначних резултата председничких избора, Вашингтон би требало да буде презадовољан да се Јанукович не нађе у презеденцијалној палати у Кијеву, већ да то буде Јулија Тимошенко.

Кандидати и њихови програми

На предстојећим председничким изборима у Украјини пријављено је шеснаест кандидата, од чега дванаест има профилисане политичке програме са којима су изашли у јавност. Највећу пажњу изазивају кандидати који су представници, заправо најчешће и сами лидери, најјачих украјинских политичких партија, па су и њихови политички програми већ дуже време у јавности профилисани и презентирани. Заправо, практично да нема ни једне важније политичке странке, покрета и групације, који није кандидовао свог лидера на место председника републике.

Актуелни председник **Виктор Јушченко** има подршку сопствене партије Наша Украјина, а ужива и подршку њеног коалиционог партнера са последњих избора, Народне самоодбране. Његови ставови су познати јавности, с тим да су рецимо у односу на изборе 2004. сада појачани наглашеним окретањем ка западу и чврстим ставом «да руска Црноморска флота буде изведена из Украјине до 2017. године». Реалне су процене да Јушченко неће моћи ући у други круг председничких избора и да би за њега успех био да се нађе на трећем месту по добијеним гласовима, одмах иза Јануковича и Тимошенкове. Међутим, како сада ствари стоје и то је под великим знаком питања, пошто истраживања јавног мњења њему дају свега неколико процената бирачког тела, што је далеко и од оних приближно 15 % симпатизера екстремне западноукрајинске идеологије.

Накнадно, биће интересантно кога ће вербално Јушченко подржати у другом кругу председничких избора – Тимошенкову или Јануковича. Када је у питању политички програм, јасно је да је ту он даљи од Јануковича, и ближи Јулији. Међутим, није свеједно да ли ће он тада (уочи претпостављеног другог круга, наравно ако до њега дође)

директно подржати Јулију или ће оставити својим присталицама да се индивидуално одреде по том питању.

Виктор Јанукович, коме је на необичан начин измакла (већ добијена) победа на претходним председничким изборима крајем 2004, сада је највећи фаворит да се домогне овог престижног места у извршној власти политичког система Украјине. Иза њега стоји најјача украјинска политичка странка, проруска Партија региона која има и најбоље организовану страначку инфраструктуру у читавој земљи, а апсолутно је доминантна у југоисточној половини Украјине. [\[1\]](#) По масовности и начину организације она у овом делу земље представља и «државу у држави», слично рецимо позицији Хрватске сељачке странке и њених лидера Радића, а потом Мачека у време постојања Краљевине Југославије. То су административне области Луганска, Доњеца, Харкова, Кримске аутономне републике (где спада и град Севастопољ који попут Кијева има посебан аутономан статус у уређењу Украјине), Одесе, Николајевска, Херсона, Запорожја, Дњепропетровска, док је готово већински утицај и у Черкеској области.

То је дакле целокупно приморје земље од ушћа Дунава на крајњем западу до границе са Русијом на истоку (обухвата целокупно и црноморско и азовско приморје Украјине). Овоме треба додати и источни део земље од реке Дњепра, умањен, на североистоку, за области Полтаве, Чернигова и Суми, где супротно историјској традицији, западноукрајинска политичка опција има нешто израженији утицај последњих година. Јанукович води по свим истраживањима јавног мњења, са осетном разликом у односу на такође чврсто позиционирану на другом месту, Јулију Тимошенко. Постоје чак и хипотетичке могућности, да Јанукович победи и у првом кругу (тада другог не би ни било), али такве шансе су више него минималне и спадају готово у домен фантастике. Наиме, неки од кандидата такође имају сличне политичке ставове као Јанукович (окренутост ка Русији, дистанца у односу на НАТО, захтев да руски језик буде други званични, равноправан са украјинским у државној администрацији у читавој земљи, [\[2\]](#)), па је на основу претходне анализе заступљености у бирачком телу важних политичких опција у Украјини, тешко претпоставити да би се победник могао наћи у првом кругу при високој излазности. У случају слабије излазности, претпостављам, било би могуће да високо мотивисани Јануковичеви бирачи већ у првом кругу донесу коначну победу свом кандидату.

Јулија Тимошенко је као премијер у периоду од децембра 2007, до почетка 2009. године, показала више спретности и способности него што је то био случај када је кратко-трајно обављала исту функцију током 2005. године. Овога пута, Тимошенко, је дала акценат свог деловања на економским питањима где је покушала низом мера да побољша привредну ситуацију у земљи. Када су у питању односи у политички

по-дељеној земљи, као и спољнополитичке релације, она је ту показала више такта и није продубљивала постојеће разлике. Са земљама Европске уније се трудила да максимално прошири са-радњу, о чему углавном постоји и консензус у земљи, али по питању односа са НАТО је била крајње уздржана и није дала директну сагласност указујући да то питање није актуелно, да дели земљу и да га треба ставити са стране. Са Русијом је продубљивала економску сарадњу потписавши више споразума и уосталом, дошла је макар у кратком року до извесних решења око енергената. Међутим, са распламсавањем утицаја светске економске кризе на Украјину током 2009. године украјинска привреда је почела да запада у све веће тешкоће. Неславна економске ситуација у земљи у многоме се одражава на позицију Јулије Тимошенко као председника владе, тако да она по свим истраживањима јавног мњења заостаје за Јануковичем, али ипак убедљиво држи другу позицију. У односу на Русију и проруски део земље заузела је веома коректан однос, што је нарочито дошло до изражаја у време и након Кавкаског сукоба 2008. када ју је председник Јушченко у више наврата оптужио да је «проруски човек у Кијеву». У време гасне кризе налазила је редовно заједнички језик са Путином. Изузетак је тројни самит у Бриселу (ЕУ-Русија-Украјина) крајем марта 2009. сазван на теми о улагању у украјинску енергетску инфраструктуру где су угрожени руски интереси (руска делегација је напустила незадовољна скуп), а Јулија је изиграла неке раније договоре са Москвом. Међутим, то је убрзо изглађено, али се током изборне кампање видело да постоје битне разлике између Јануковича и ње око неких важних питања за руске интересе у Украјини од којих је најважнији свакако статус руског језика. Наиме, док Јанукович инсистира на томе да руски језик буде други званични у употреби у читавој земљи, Јулија истиче да то може да буде само украјински, а да руски тај статус евентуално може добити (и то незванично ?!) само у оним областима где је руско језичко становништво апсолутно већинско. [3]

Лидер Комунистичке партије Украјине, која редовно и лако прелази цензус и има статус парламентарне од почетка вишестраначја у овој земљи, **Петро Симоненко** је такође председнички кандидат. Његови ставови су по важним питањима слични Јануковичевим, и сигурно је да ће он позвати своје бираче да, уколико буде другог круга, подрже лидера Партије региона. Симоненко инсистира чак директније и од самог Јануковича на интегративним процесима са Русијом, од којих је поред постојећег ЗНД по њему пресудно важно јачање Заједничког економског простора у којем су Русија, Украјина, Белорусија и Казахстан, а који је од краја 2004. замрзнут због ставова Кијева. То је довело до тога да само Русија, Белорусија и Казахстан формирају још кохезивнију унију, и да донесу у оквиру ње одлуку о увођењу бесцаринске заједничке зоне три земље и повезивање њихове економије по угледу на прве фазе интегрисања ЕУ (овај процес је ступио на снагу и биће у потпуности остварен у следеће две године). Јанукович и више других кандидата би сигурно повело Украјину у правцу јачања институције Заједничког економског простора у случају своје победе, али нису у тој мери као Симоненко развили овај програм у оквиру предизборних активности.

Пише: Драган Петровић
уторак, 12 јануар 2010 23:00

Сличне политичке ставове Јануковичу има и **Александар Мороз**, лидер украјинских социјалиста, који први пут, управо на последњим парламентарним изборима септембра 2007, за промиле нису ушли у парламент. Истина, Мороз и социјалисти те ставове тумаче нешто суптилније, дакле мање наглашено проруски, али у суштини, то је тај политички програм са нешто више наглашеном социјалном димензијом (интеграције у Заједнички економски простор са Русијом, Белорусијом и Казахстаном, тесна сарадња у спољној политици са Русијом, продубљивање односа и са Кином, неулазак у НАТО, односно «ванблоковски статус Украјине» како кажу и др.). Стога, без обзира на форму у којој ће се у случају другог круга обратити бирачима Мороз, јасно је да ће највећи део његових бирача у том случају подржати Јануковича.

Новоформирани политички блок на челу са **Владимиром Литвином**, у својим првим и до сада јединим изборима за парламент септембра 2007. изненадио је многе, пошто су успели прећи цензус и ући у парламент (Врховну раду). Литвин је одбио да уђе у владу са Јушченком и Тимошенкој која је тада формирана, али је потом у јесен 2008., када је та влада пала, пристао да у последњем тренутку у њу уђе под врло конкретним условима: да то чини због незапамћених ефеката економске кризе у Украјини; да је то привремено и то до организације председничких, а одмах потом и превремених парламентарних избора који су се очекивали још у јесен 2009; да не даје сагласност влади по питању приближавања НАТО у чему је изричит;

У предизборну кампању Литвин, који је званично и председник Врховне раде (парламента Украјине) је ушао са политичким програмом који више нагиње проруском делу бирачког тела, истина много мање изражено од програма Симоненка и Јануковича, па и Мороза. Наиме, он за своје главне политичке координате узима неулазак у НАТО, одличну сарадњу са суседима и Русијом, али и одржавање територијалног интегритета Украјине. Најзад, поред начелне сарадње са ЕУ он у први план ставља продубљивање концепта Заједничког економског простора са Русијом, Белорусијом и Казахстаном, што га дефинитивно одређује у проруски табор у Украјини. Овако јасно опредељење Литвина који је члан садашње владе, његовим програмом у предизборној кампањи, озбиљно јача проруски утицај у Украјини и однос снага у њој. Током изборне кампање он је додатно нагласио своје симпатије према Русији у низ својих наступа. Такође, чак и да се Литвин вербално и не изрази уочи другог круга избора, за предпоставити је да ће се највећи део његових бирача определити у том случају за Јануковича.

Већ је напред споменут **Арсениј Јаценук**, који има ставове западноукрајинског програма, истина у блавој форми од рецимо Јушченка. Тако он даје акценат «Великој Европи», те сарадњи и са САД и Кином, а Русија се не помиње, али за боље познаваоце прилика јасно је да је то за шире народне масе прилагођена западноукрајинска идеологија (у мекшој варијанти, без антирусизма, што би требало да

Пише: Драган Петровић
уторак, 12 јануар 2010 23:00

донесе нешто више бирача). Иако иза Јацењука не стоји ни једна политичка странка званично, предпоставља се да ће он узети део бирачког тела странке Народна самоодбрана и можда чак и Наша Украјина [4], те дела у Тимошенкоу разочараних бирача (који су, пошто сами припадају западноукрајинском концепту, разочарани њеном дистанцом у односу на овај концепт последњих година и приближавању руским интересима у Украјини).

Тешко је рећи ко ће од наведених кандидата заузети треће место иза Јануквича и Тимошенкове, који сигурно иду у други круг, а највеће изгледе има Симоненко, пошто комунисти редовно освајају по 7 до 8 % бирачког тела. Међутим, за предпоставити је да ће сада део њих гласати већ у првом кругу за Јануковича. Одмах иза Симоненка су готово равноправно Јушченко, Мороз, Јацењук и Литвин, где би свако од њих требало да узме приближно од 3 до 5 % гласова. Наравно, као и на сваким изборима, извесна изненађења су могућа, али не и таква која би угрозила очекивања да су Јанукович и Тимошенкова издвојени на прва два места и да ће управо они отићи у други круг (и у том редоследу).

Ово је и крај што се тиче анализе председничких кандидата који имају своје упориште у снажним, углавном парламентарним странкама у Украјини, и где је за очекивати да их подрже страначка инфраструктура и бирачко тело које иначе подржава ове партије. Преосталих девет кандидата су самостални појединци, од којих, како рекосмо, четворо представљају аутсајдере који чак нису презентовали своје политичке ставове – а то су *Миахило Бродски*

,
Олександар Пабат

,
Олег Рјабокон

и
Васил Противсик

. Међутим, других пет самосталних председничких кандидата, иако немају подршку политичких странака, уживају одређени углед, подршку неких покрета и (или) невладиних организација и имају јасно профилисане политичке програме који су презентирани јавности током кампање, па се процењује да би могли имати извесног утицаја и у бирачком телу (међутим у пракси не више од по 1 до 2 % бирачког тела сваки од њих као максимум). Што је најважније, овде ћемо анализирати и кога би евентуално могли подржати у другом кругу.

Шармантна и млада **Ина Богословска** која у том виду бива конкурент и самој Тимошековој (мислимо на симпатије мушког дела бирачког тела) изражава политички програм који се највише ослања на Русију, и стога је за очекивати да би њени бирачи у

другом кругу подржали Јануковича.

Супротно томе, млади **Олег Тјагинбук** је екстремни представник западноукрајинске идеологије и за његове наступе у предизборној кампањи је већ везано више инцидента. То се нарочито односи на југоисточни део земље где он практично и нема присталица и где је група његових фанова-омладинаца која редовно путује са њим на те промоције долазила у сукоб са мештанима. То је нарочито дошло до изражаја на Криму и посебно Севастопољу где су кордони полиције и снага безбедности морали да штите његов долазак од разјарених грађана и политичких противника. Разлог је тај што Тјагинбок у својим ставовима заузима отворено антируски програм, и што тврди да је настављач профашистичке идеологије нацистичких сарадника из Галиције током Другог светског рата. Поклици «Фашисто, фашисто» који га прате на том путу не ометају за сада Тјагинбука да у изборној кампањи ишпарта читаву Украјину и макар у забаракадираним салама и са полицијским обезбеђењем свом путујућем каравану западноукрајинских неонациста изложи политички програм. Његов политички програм је црвена марама за рускојезичко становништво, али и за највећи део грађана Украјине, где се он залаже за замрзавање свих односа са Русијом (чак увођење визног режима према њој), ослонац на САД и Велику Британију у спољној политици и приступање НАТО, те потпуну рехабилитацију западноукрајинских нациста из Другог светског рата. Тешко је рећи колико фолклорни пронацизам Тјагинбука и његово залагање за улазак у НАТО и ослонац на САД, те затварање односа (и буквално граница) са Русијом, заиста помаже чак и екстремном облику западноукрајинске идеологије у Украјини да се приближи ширим масама украјинског становништва, чак и само у западном делу земље. Једно је јасно, Тјагинбок ће своје бираче из првог круга (ма колико их било) уочи другог круга позвати да не гласају за Јануковича.

Далеко озбиљнији председнички кандидати од млађаних - шармантне Богословске и Тјагинбука су Сергеј Типико, Анатолиј Гриценко и Јуриј Костенко. Ради се о угледним привредницима приближно у педесетим годинама живота који су се кандидовали као самостални кандидати са профилсаним политичким програмом.

Тако **Сергеј Тигипико**, привредник из Дњепропетровска и пријатељ из млађих дана са Јулијом Тимошенко (заједно су били у Комсомолу) представља велику загонетку. Са једне стране он је својим програмом сличан Јануковичу, али се у делу медија провлачи теза да је његова кандидатура и расписана да у првом кругу узме део гласова који би иначе отишли Јануковичу и тако лидера Партије региона онемогући (за интересе своје пријатељице из млађих дана Тимошенкове) да овај не тријумфује већ у првом кругу. Тешко је у узаврелој председничкој кампањи Украјине разлучити све противречности и хипотезе које постоје, али ће бити интересантно кога ће (и да ли ће експлицитно) Тигипико подржати уочи другог круга председничких избора, ако до њих наравно дође,

управо због ових гласина.

Јуриј Костенко припада, као и Јушченко и Јацењук (у екстремној форми и Тјагинбук) кандидатима који су у оквиру западноукрајинске оријентације, дакле ка програму уласка у НАТО, а са извесном дистанцом према Русији. Јасно је да он своје бираче сигурно неће позвати да у другом кругу подрже Јануковича.

Једини председнички кандидат који је изнео у јавност свој политички програм (од њих дванаест који су то учинили, а овде сам их представио) за које није могуће са сигурношћу утврдити да ли припадају концепту западне или источне Украјине је **Анатолиј Гриценко**. Он се залаже за ванблоковску позицију Украјине (ван НАТО) и за приближавање Европској Унији, односно да се у односу на њу добије безвизни режим.

Економско – социјална аспект

Економска и социјална питања су свакако веома важна, имајући у виду велику економску кризу која је свом снагом погодила баш Украјину, и то чини се много више од било које друге земље постсовјетског простора. Стога, већина кандидата има разрађен економски програм. Ипак, чини се да је и ту Јанукович, макар у психолошкој предности. Он је, наиме, био премијер у периоду до Наранцасте револуције, када је економија земље напредовала одлично. Потом је био премијер још и у периоду половина 2006 - крај 2007., када је у овом петогодишту од последњих избора било и најмање турбуленција и није било застоје ни кризе. Насупрот томе, јавно мњење садашњу кризу највише везује за актуелну премијерку и председника, који су уосталом имали укупно гледано и највећу власт од Наранцасте револуције. У том правцу, у извесној «заветрини» од критика јавности је и Јацењук, који је засебан кандидат, док су остали истакнутији председнички кандидати повремено партиципирали у различитим владама на власти (Литвин, Мороз, Симоненко), па макар делимично сnose део одговорности за укупно стање у земљи. [5]

Прогнозе развоја политичке и друштвене ситуације у Украјини након председничких избора

У принципу, веома тешко је прогноzirати даљи развој друштвене и политичке ситуације било где у свету, а у оквиру методологије политичких наука, то спада као научни циљ у

научно предвиђање, или најавиши и најтежи облик научног циља. Ситуација у бирачкој бази украјинског становништва се не мења битније већ више година, али долази повремено до промене у врху политичког система земље. Наиме, од председничких избора у време тзв. «наранџасте револуције» на место председника државе долази Виктор Јушченко у тадашњој широкој западноукрајинској коалицији [6], који фактички лично заступа ставове изразите мањине у изборном телу земље, евентуално најзападнији тзв. унијатски део Украјине, а често га и премашује, захваљујући свом екстремизму према руској позицији и проруском делу становништва. Са друге стране, владе односно парламентарни избори, верно представљају поделу земље на исток (југоисток) и запад (северозапад), уз све нијансе у бирачком телу различитих региона земље, о чему је напред излагано. У том правцу се може посматрати да је управо захваљујући освајању места председника републике (које је добио децембра 2004. Јушченко, а чије су ингеренције у међувремену умањене, нарочито од 1. јануара 2006, па и после тога од ране јесени 2008), политички систем Украјине, односно његов врх, неадекватно представљен у односу на бирачко тело земље, јер је Јушченко давао предност антируским снагама у земљи. Управо се од јануара 2009. године, када су расписани председнички избори, очекује повратак на баланс у врху политичког система земље, који ће макар приближно одговарати слици у бирачком телу. Наиме, за место председника републике велики фаворити су Јулија Тимошенко и Виктор Јанукович, а трећи кандидат би могао бити по снази Арсен Јацењук, који би имао најсличнију политику председнику Јушченку и вероватно био амерички фаворит (идеалан кандидат) за ове изборе. Јацењук је објективно далеко слабији кандидат по упоришту у бирачком телу од Тимошенкове и Јануковича. Победа Тимошенкове би представљала умереног представника западне Украјине, који би спроводио политику интегритета земље уз уважавање есенцијалних интереса проруског дела државе, као и саме Русије као важног суседа и партнера.

Победа Јануковича би представљала победу искључиво источне половине земље, и изазвала би радост у Русији, али он не би био општеприхваћен у западној половини земље. Свакако да би се руски језик нашао паралелно у употреби у Украјини, да би се интегративни облици са Русијом (ЗНД, Заједнички економски простор) ојачали, а однос са НАТО замрзнуо. Јанукович је већ био премијер раније неколико пута, и ипак је у крајњој нужди прихваћен и на западу земље, наравно са резервом, али није ни тамо доживљен као екстремиста, док је на истоку заиста доживљен као лидер.

Евентуална победа неког трећег кандидата би била тешко замислива. Тако Јанцењук има утицаја на крајњем западу Украјине, али он се не може мерити са Јулијом Тимошенко, и изузетно су мале шансе да би могао поред Јануковича и Тимошенкове да се приближи уласку у други круг, као што и Симоненко нема шта да очекује осим неколико процената бирачког тела које ће превасходно освојити у југоисточној половини земље. То исто важи и за друге председничке кандидате који имају реално мале шансе да уђу у други круг председничких избора, а да не говоримо колико су им

мале шансе да се надају укупној победи.

Када су у питању парламентарни избори, у овом тренутку се још не зна када би они могли бити одржани. Последњи парламентарни избори за врховну Раду су одржани, и то као ванредни – превремени, почетком септембра 2007. године. То значи да ће почетком марта бити две и по године од тих избора и да ће се у зависности од резултата председничких избора моћи приступити процени када би ти избори могли бити одржани, а наговештени су веома брзо.

Украјина је у доста тешкој привредној ситуацији. Исток земље, заправо југоисточна половина је несразмерно боље развијенија и перспективнија. На истоку се налази највећи део природних ресурса, потом индустрије, између осталог макрорегион Донбас, а на југу је црноморско (и азовско) приморје које од туризма и поморства даје одличне приходе. Претежно аграрни и континентални западни (северозападни) део земље нема посебни развојни потенцијал, а југоисточна половина земље је економски и географски наслоњена на Русију, што је нарочито важно за добијање ресурса, а са друге стране овамо долази и велики број туриста из Русије. Приближавање Европској унији је мање спорно у политичкој опцији Украјинаца у односу на НАТО, али и то питање ће се пажљиво разматрати у склопу паралелних интеграција на постсовјетском простору од којих је посебно важан развој Заједничког економског простора.

На основу свега напред изложеног, за очекивати је након избора новог председника Украјине отопљавање односа на линији званични Кијев – званична Москва, као и свођење на мању меру до садашњих унутрашњополитичких украјинских конфликата, посебно на регионалној релацији северозапад- југоисток земље. Далеко од тога да ће Украјина ући у безконфликтни период, она је битно оптерећена економском и друштвенополитичком кризом, само је за претпоставити да ће укупни амбијент за њихово решавање бити нешто повољнији и веће шансе за унутрашњополитичко споразумевање по низу стратешких питања по будућност земље.

Литература (ужа), књиге, уџбеници, монографије.□□□□□□□□□□□□

- Варга Борис, *Путин и баршунаста револуција*, Време, Београд, 2007.

Пише: Драган Петровић
уторак, 12 јануар 2010 23:00

- Pierre- Marie Dubois, *Les revolutions de couleur: enjeux et perspectives*, Direction Générale de l' Enseignement et de la Recherche, Filière Relations Internationales et Stratégique, Paris, 2009.

- Ефименко А., *Историја украјинског народа*, Институт за политичке студије, 1999.
Београд

- Институт стратeгичној полтики, *Вибори Президента Украјини, Аспекти зовнiшњој безпект у передвиборчих програмах кандидат i в на пост Президента Укра i ни*
, Робочi матерiали круглого столу «Вибори 2010: новi контури безпеки Украјини» Киiв, 12 листопада 2009. року.

- Жилцов С. С., *Неоконченна пьеса для оранжевой Украины*, Международные отношения, Москва, 2005;

- Нарочница Наталија, *Русија и Руси у светској историји*, Српска књижевна задруга, Београд, 2008.

- Петровић Драган, *Геополитика постсовјетског простора*, Прометеј - Нови Сад и Институт за међународну политику и привреду - Београд, Нови Сад, 2008;

- Петровић Драган, Николић Горан, *Геополитика савремене Украјине*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2009.

- Соловьев Владимир, *История России*, Белый город, Москва, 2007.

- *Українцы народ и култура*, Росииска Академија наук и Национална Академија наук Украйна, Наука, Москва – Киев, 2000.

- Штавланин Драган, *Хладни мир*, Радио слободна Европа, Праг-Београд, 2009.

- Will the orange revolution, bear fruit? EU / Ukraine relations in 2005 and the beginning of 2006, Batory foundation, Warsaw.

- *Коришћени су и руска и украјински медији (новине, часописи, аналитички сајтови) за период 2009, и почетак јануара 2010.*

[1] www.partyofregions.org.ua

[2] Кад је у питању употреба руског језика у Украјини као званиног ту опцију траже Јанукович, Симоненко, Богословска, док неки други кандидати дозвољавају да то буде само у већинским рускојезичким областима, а украјински националисти – кандидати се попут Тјагинбока, Костенка па у мекшој форми и Јушченка томе оштро противе. Јулија Тимошенко није за давање руском језику права да буде други званични језик у земљи, мада није затворила могућност да се он може употребљавати у јавној употреби у оним областима где је рускојезичко становништво апсолутно већинско.

[3] Постоји и формулација да се руски именује за званични језик тамо где је руско национално становништво већинско код више кандидата у изборној трци за председника само се разликују критерији за реализацију овог концепта. Наиме званично Руса у Украјини има двадесетак посто, а рускојезичко становништво је близу 45 %, пошто се добар део оних којима је руски матерњи на попису из различитих мотива изјашњавају као Украјинци, али наводе да им је руски матерњи (редовно су и сви верници украјинске православне цркве која је под јурисдикцијом московске патријаршије). Оваква формулација би дала за право да рускојезичко становништво није већинско у девет области Украјине (плус град Севастопол који као и Кијев има посебан административни статус), што је практично готово половина земље, већ само у неколико најисточнијих области где су само они који се изјашњавају на попису као Руси по националности

апсолутна (преко 50 %) већина. Тако би практична примена сагласности о томе да руски језик буде званичан поред украјинског у оним регионима где је руско (рускојезичко) становништво апсолутно већинско могла да се примењује на најмање два начина, од којих је овај други мало прихватљив за руске интересе у Украјини и довео би до малих побољшања у односу на садашње стање.

[4] Ове две странке су заједно наступиле у предизборној коалицији на изборима септембра 2007. и успеле да уђу у парламент. Народна самоодбрана пре тога самостално није успевала да пређе цензус, док је Наша Украјина од биланса почетком две хиљадитих од 15-20 % спала да у коалицији са Народном самоодбраном на последњим изборима има заједно видно мањи удео бирача, односно тек десетак процената.

[5] Они у предизборним наступима реторички праве дистанцу у односу на власт минимизирајући своју улогу у различитим администрацијама, тако да највећи терет у јавности заправо носе Тимошенкова и Јушченко. Симоненко као лидер комуниста је у опозицији од јесени 2007. и веома истакнут у нападима на власт, слично је и са Морозом, док Литвин учествује у влади тек у задњих годину дана и чак је председник Врховне раде, али се вештим изјавама дистанцира од многих промашаја актуелне власти. Уосталом, он је ушао условно у владу са три услова који га чине само «техничким» чиниоцем садашње власти.

[6] Због ауторитарности коју је показивао тадашњи (одлазећи) председник Кучма, а који је директно подржао Јануковича., западноукрајинску коалицију су у јесен 2004. ојачали својом суптилном подршком и неке снаге које реално припадају југоистоку земље, попут социјалиста Мороза, што је у изједначеном односу снага можда било пресудно за коначну победу (у трећем кругу, поновљеном другом) Виктора Јушченка.